
Betydningen av radio- aktiv forurensning

BOKOMTALER

Etter ulykken i kjernekraftanlegget i Tsjernobyl i 1986 ble det i vårt land satt i gang en innsats for å skaffe oversikt over nedfallet og dets betydning for levende organismer, i første rekke dyr og planter. Nedfallet fant sted i områder med mye utmarksbeite, og det førte til at rein og sau ble kontaminert. Nedslakting og kassering av kjøttet ble nødvendig. Landbruksnæringen ble derfor i særlig grad konfrontert med Tsjernobyl-ulykken. Et forskningsprogram under tidligere Landbruksvitenskapelige forskningsråd ble gjennomført i perioden 1988 – 91, og dette ble fortsatt under Norges forskningsråd i 1992 – 95. Programmet, som har kostet ca. 3,5 millioner kroner per år, har omfattet bl.a. radioøkologi, videreutvikling av måleanalytisk kompetanse og radioøkologisk forskning i tilknytning til sopp og innsjøer. Tiltak for reduksjon av radioaktivitet i sau har fått spesiell oppmerksomhet, siden dette har vært det største og mest varige enkeltproblemet etter Tsjernobyl.

Boken som nå foreligger, er skrevet i direkte tilknytning til forskningsprogrammet. Det er bemerkelsesverdig og svært positivt at et forskningsprogram ender opp med en gjennomarbeidet, popularisert fremstilling av seg selv! Boken inneholder et til dels detaljert og omfattende materiale, om f.eks. de forskjellige radioaktive isotopenes fordeling og vandring gjennom jord, vann, planter og dyr. Dette er bokens sterkeste sider. Det finnes også noen svakere: I det første kapitlet orienteres vi om stråling, stråletyper og radioaktivitet generelt – dette kapitlet har kun 6 – 8 sider om effekter på celler og mennesker. Omtalen blir her farlig kortfattet, og det går på bekostning av presisjonsnivået. For eksempel etterlates et inntrykk av at DNA-reparasjon i noen tilfeller kan gjennomføres fullstendig og uten feil, mens sannheten er betydelig mer komplisert. Lenger ute i boken presenteres en mengde interessante detaljer om radioaktivitet og effekter i jord, planter og sopp, husdyr og vilt, vassdrag og fisk og havet, mens stråledose og isotopfordeling til mennesket er avspist med kun 13 sider. Avspist er ordet, siden den alt overveiende del av strålingen nettopp kommer gjennom maten, og i så måte har landbruksmiljøene kanskje den største utfordringen. Samtidig synes det som om forskningsprosjektene i for liten grad har vært viet effektsidene av stråling, dvs. effekter på mennesker. Det gjenstår fortsatt store og uløste spørsmål når det gjelder virkning av små stråledoser, alene eller i kombinasjon med andre miljøfaktorer, på menneskets forskjellige organer.

Med de begrensninger som her antydes, er boken meget leseverdige. Vi blir orientert om jordkjemi, overføringskoeffisienter og måleresultater for f.eks. fjellbjørkeskog i Grinningsdalen, og dette er kunnskap som nok er ny for de aller fleste leserne av Tidsskriftet. Stoffet er lettlest og godt presentert (selv om enkeltkapitlene kunne vært noe bedre avstemt i form og innhold). Hvert kapittel innledes med en meget kort, men desto nyttigere sammenfatning. I en slik bok er de uunngåelige småfeilene selvsagt til stede: Det mangler en referanse i kapittel 3, og heter det Joint Russian Norwegian Expert Group eller Joint Norwegian Russian Expert Group? Men dette er likevel feil som leseren opplagt kan leve med.

Hvem er så leseren? Utover miljøbevisste forskere og leger vil vi gjette på at boken passer spesielt godt for studenter i landbruksfag, og i biologi/økologi.

GunnarBrunborg

ErikDybing

Statens institutt for folkehelse

Oslo

Publisert: 10. september 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 29. mars 2026.